

แนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าบ้าน น้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย¹

GUIDELINES FOR DAI YA ETHNIC CULTURAL LEARNING RESOURCE CENTRE AT NAMBORKHAO VILLAGE, HUAYKHRAI SUB-DISTRICT, MAESAI DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE.

เลห์ล่า ตรีเอกานุกุล² / LELAR TREEAEKANUKUL

สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สำนักวิชาสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY, SCHOOL OF SOCIAL
SCIENCES, CHIANG RAI RAJABHAT UNIVERSITY

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมและหาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า ใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากชาวไทหย่าและ ตัวแทน 9 กลุ่มชาติพันธุ์ในแม่สาย ตัวแทนจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนและการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจากผู้มาร่วมประชุมใหญ่ชมรมไทหย่าในประเทศไทย รวม 82 คน

ผลการวิจัยพบว่า ชาติพันธุ์ไทหย่ามีถิ่นฐานเดิมอยู่ในประเทศจีน ได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2470 โดยได้ตั้งหลักแหล่งที่หมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เมื่อจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นได้แยกตัวออกมาหาที่อยู่ใหม่ ตั้งชุมชนใหม่ชื่อว่าหมู่บ้านน้ำบ่อขาว อยู่ในตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จนถึงปัจจุบัน ชาวไทหย่าสามารถผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่ได้อย่างรวดเร็วแต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเอาไว้ ด้วยการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การมีกิจกรรมทางสังคม ทำให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมและการยอมรับตัวตนมากขึ้น

ด้านแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าบ้านน้ำบ่อขาว พบว่าปัญหาจากการไม่มีแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกและผู้สนใจ ไม่มีสถานที่เก็บรวบรวมอุปกรณ์ ของใช้ ชาวไทหย่าไว้เพื่อสืบทอด และจำนวนผู้รู้ชาวไทหย่าเริ่มลดลง การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้จะเป็นพื้นที่เปิดกว้างสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าและชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง อีกทั้งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์ไทหย่า แนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

Abstract

The objectives of this research were to collect cultural knowledge and to study the guidelines for setting up the cultural learning resource centre for the Dai Ya ethnicities. The data was collected by qualitative research from Dai Ya people and representatives of nine other ethnic groups in Maesai, and deputies from both government and non-government sectors. Quantitative research collected data by questionnaires from people who joined in the meeting of the Dai Ya assembly in Thailand. The sample group comprised of 82 persons.

The research found that Dai Ya ethnicities primary hometown was in China. They had migrated to Thailand in 1928, settled down in Pasakkwang village, Maekham Sub-district, Maechan District, Chiang Rai Province. When their numbers increased some people left their original group and set up a new village called Namborkaow in Huaykhrai sub-district, Maesai district, Chiang Rai Province where they had lived until now. Dai Ya people integrated with new cultures in the new area quickly but they still conserved their identity by transmitting culture identity and providing social activities that promulgated their culture and helped in the acceptance of their identity.

Guidelines for Dai Ya ethnic cultural learning resource

¹ โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ

2547

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

centre at Namborkhao Village were needed to assist in the development of the centre. The Dai Ya group identified that they had no learning centre for their members and people who were interested in Dai Ya culture, nor did they have a place to store Dai Ya artifacts they acquired. They were also concerned by the decrease of people who knew about Dai Ya's culture. The establishment of the learning centre can facilitate the spread Dai Ya ethnicities culture and other ethnic groups who are located nearby. It can also be developed into a tourist attraction which can generate income for the community in the future.

Keywords : Dai Ya Ethnicities, Guidelines for Cultural Learning Resource Centre, Dai Ya Ethnic Cultural Learning Resource centre, Maesai District, Chiang Rai Province

บทนำ

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอที่อยู่เหนือสุดแดนของสยาม มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งในอดีตสามารถไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวกสบาย ทำให้มีกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่กระจายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ตามข้อมูลที่บ้านทักไ่วมี ๑๐ ชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาติพันธุ์ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ ไทยวน อาข่า ดาระอั้ง ลาหู่ ลัวะ คนไทยเชื้อสายจีน และ ไทหย่า ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป ชาติพันธุ์ไทหย่า คือชาวไทกลุ่มหนึ่ง ที่รู้จักกันในชื่อกลุ่มของชาติพันธุ์ไต ในประเทศจีน ถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม คือตำบลโมซาเจียง อำเภอซินผิง จังหวัดยูนนาน ซึ่งอยู่ทางตอนบนของแม่น้ำแดง ได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยในปี พ.ศ.2470 ได้ผสมกลมกลืนกับคนไทย โดยการแต่งงาน มีการย้ายถิ่นฐานไปอยู่หลายที่หลายแห่งของประเทศไทยและในต่างประเทศ โดยประมาณแล้ว จำนวนชาวไทหย่าในประเทศไทยมีประมาณ ๑,๐๐๐ กว่าคนเท่านั้น

ชาวไทหย่าอาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานกว่า 85 ปี เพื่อทำให้เกิดการยอมรับทางสังคมในการอยู่ร่วมกับคนพื้นเมืองที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ จึงได้มีการผสมกลมกลืนวิถีการดำรงชีวิตให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ในทุกรูปแบบ จนทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทหย่าบางอย่างสูญหายไป โดยเฉพาะกับชาวไทหย่าที่ย้ายถิ่นฐานออกไปอยู่ในที่อื่น ๆ จะรับวัฒนธรรมใหม่จนกลืนกลายเป็นเหมือนคนในพื้นที่ใหม่ไปอย่างสิ้นเชิง แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีชาวไทหย่าที่อยู่รวมกันเป็นชุมชนมีวิถีชีวิต และรักษาวัฒนธรรมไทหย่าไว้อย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงชุมชนเดียวในประเทศไทยคือที่หมู่บ้านน้ำบ่อขาว สมาชิกชุมชนจึงมีความเห็นร่วมกันในการรณรงค์อนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรม สร้างจิตสำนึก และถ่ายทอดฟื้นฟูวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ไทหย่ามิให้สูญหาย ด้วยการฟื้นฟูภาษาไทหย่า การแต่งกาย การเดินรำบพเพลง อาหาร และสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนรู้จากผู้สูงอายุที่ยังคงถ่ายทอดได้ รวมถึงการสร้างสายสัมพันธ์อันดีกับญาติพี่น้อง ชาติพันธุ์ไทหย่าที่อยู่ในประเทศจีน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ ไปมาหาสู่กันมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าคงไว้ เพื่อถ่ายทอดและเป็นแหล่งเรียนรู้การศึกษาดูงาน

แก่ผู้สนใจด้านชาติพันธุ์ศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่กล่าวว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” รวมทั้งยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ที่มุ่งให้สังคมไทยมีค่านิยมและวัฒนธรรม ที่ดีงาม ความเป็นไทยได้ถูกสะท้อนอยู่ในวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ลดความขัดแย้งในสังคมไทย ประชาชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ครอบคลุมมเพาะความเป็นไทยที่มีจิตสำนึก รักษาและดำรงอัตลักษณ์ให้บุตรหลานได้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง

การสร้างศูนย์เรียนรู้ด้านวัฒนธรรมไทหย่าจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ชุมชนมีแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม สถานที่จัดแสดงรูปแบบของวิถีชีวิต สิ่งของที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ และวัฒนธรรมเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่ามิให้สูญหาย อีกทั้งยังจะทำให้เกิดการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ให้เข้ามามีส่วนกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน ชุมชนมีความเข้มแข็งบนพื้นฐาน ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในอนาคต ทำให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกทั้งในชุมชนและในพื้นที่ใกล้เคียงมีการพัฒนาที่ดีขึ้น จึงควรทำการศึกษาเรื่องนี้ไว้เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้ในการเผยแพร่ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ และชุมชนอื่น ๆ ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดหมู่บ้านที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมได้อย่างกว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เครื่องมือวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พื้นที่ศึกษาคือหมู่บ้านน้ำบ่อขาว หมู่ ๖ และหมู่ ๑๐ ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาติพันธุ์ไทหย่าอาศัยอยู่ยาวนานกว่า ๗๒ ปี

ขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น ๒ ขั้นตอนใหญ่ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า

ขั้นตอนนี้จะเป็นการศึกษาข้อมูลทั้งจากแหล่งทุติยภูมิ โดยการทบทวนเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า และข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายคือชาติพันธุ์ไทหย่า โดยมีการเดินในการศึกษา ดังนี้

- 1.1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศ

ไทย ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าในบ้านน้ำบ่อขาว การตั้งถิ่นฐาน และการย้ายถิ่นฐานไปยังที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน และความเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตจากอดีตถึงปัจจุบันด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทหย่ารุ่นแรกที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ จำนวน 5 คน ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน แบ่งเป็น ชาย 3 คน หญิง 3 คน รวม 10 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ และการบันทึกเสียง

1.2. ศึกษาข้อมูลด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าในทุกด้าน ได้แก่ ภาษา อาหารและโภชนาการ การแต่งกาย บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ศาสนาและความเชื่อ ระบบครอบครัว เครือญาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุรุ่นแรกที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ จำนวน 4 คน และ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 6 คน แบ่งเป็น ชาย 3 คน หญิง 3 คน ตัวแทนผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าจำนวน 4 คน ตัวแทนชาวไทหย่า ที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ อายุ ระหว่าง 26-59 ปี จำนวน 6 คน แบ่งเป็น ชาย 3 คน หญิง 3 คน รวม 20 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ และการบันทึกเสียง

1.3. ศึกษาข้อมูลด้านการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทหย่าเข้ากับวัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่ การอนุรักษ์และการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าให้ดำรงอยู่ ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง คือครั้งที่ 1 สนทนากลุ่ม รุ่นหลานที่เป็นกลุ่มเด็กเยาวชน ที่มีอายุตั้งแต่ 15-25 ปี จำนวน 8 คน ครั้งที่ 2 สนทนากลุ่มตัวแทนชาติพันธุ์ไทหย่ารุ่นลูกที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ อายุ ระหว่าง 26-59 ปี จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้คือข้อคำถามที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนนี้จะเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของ ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่า ชาติพันธุ์ไทหย่า ตัวแทนจาก 9 กลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอแม่สาย ชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีประเด็นย่อยในการศึกษาที่มีวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายและการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

2.1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1.1. การสำรวจข้อมูลทั่วไปของชุมชน ด้วยการศึกษาศาสนา การจัดทำแผนที่ชุมชน การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เก็บข้อมูลด้านศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกภาคสนาม

2.1.2. ศึกษารูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

วิธีการศึกษา ใช้การสนทนากลุ่ม จากคณะกรรมการและที่ปรึกษาชมรมไทหย่า จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการบันทึกเสียง

2.1.3. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า วิธีการศึกษา จัดการสนทนากลุ่ม จำนวน 3 ครั้ง ในกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการบันทึกเสียง

สนทนากลุ่มครั้งที่ 1 ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน รวม 10 คน ได้แก่

ตัวแทนเจ้าหน้าที่ของเทศบาลห้วยไคร้ 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 และหมู่ 10 รวม 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนและตัวแทนครูที่อยู่ในตำบลห้วยไคร้ รวม 2 คน (โรงเรียนละ 1 คน จากโรงเรียนบ้านห้วยไคร้และโรงเรียนเฟื่องฟ้าวิทยาคม) ตัวแทนจากองค์กรศาสนาพุทธจากวัดห้วยไคร้ใหม่ 1 รูป และตัวแทนจากองค์กรศาสนาคริสต์ คือจากคริสตจักรนทีธรรม 2 คน รองประธานวัฒนธรรมตำบลห้วยไคร้ 1 คน ตัวแทนจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในพื้นที่ คือมูลนิธิศุภนิมิต ADP แม่สาย 1 คน

สนทนากลุ่มครั้งที่ 2 ตัวแทนปราชญ์ชุมชน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ และ ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ รวม 10 คน แบ่งเป็น ชาย 7 คน และ หญิง 3 คน

สนทนากลุ่มครั้งที่ 3 ตัวแทนจาก 8 กลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอแม่สาย รวม 13 คน

2.2. การวิจัยเชิงปริมาณ

เป็นการสำรวจประเด็นปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากชาวไทหย่าที่อยู่ในชุมชนและผู้ที่ย้ายไปอยู่ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด ได้มาร่วมประชุมใหญ่ชมรมไทหย่าในประเทศไทยที่จัดขึ้นในวันที่ 19 เมษายน 2557 โดยแจกแบบสอบถามความคิดเห็นในด้านปัญหา ความจำเป็นและความต้องการในการจัดตั้งศูนย์ฯ ให้แก่ผู้มาร่วมประชุมที่ลงทะเบียนตามรายชื่อจำนวน 90 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนรวม 82 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการถอดเทปจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม สรุปประเด็นสำคัญ ตีความข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีและปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลตลอดเวลาในระหว่างการทำวิจัย ใช้การบรรยาย หรือพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบบสอบถามที่ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) ๕ ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย (กาญจนา วัฒนา, ๒๕๔๕ : ๑๖๖) โดยปรับปรุงให้เหมาะสม ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า ในประเด็นต่อไปนี้

1.1. ประวัติความเป็นมาของชาวไทหย่าในประเทศไทย พบว่าชาติพันธุ์ไทหย่ามีถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม คือตำบลโมชาเจียง อำเภอนิคม จังหวัดยี่สิบ มณฑลยูนนาน ในประเทศจีน ได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย ครั้งสำคัญ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1928 (พ.ศ. 2471) และครั้งที่สองในปี ค.ศ. 1933 (พ.ศ. 2476) เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 5 ประการคือ

๑.๑.๑ ต้องการอาศัยอยู่ในดินแดนที่สงบสุข

1.1.2. ต้องการมีที่ดินทำมาหากินเลี้ยงชีพเป็นของตนเอง

1.1.3. ถูกกีดกันด้านการศึกษาจากชาวจีนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.1.4. เหตุผลทางการเมือง และความต้องการอยู่อย่างสงบ

1.1.5. เหตุผลทางความเชื่อในศาสนาและเสรีภาพในการนับถือศาสนา

1.2. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าในบ้านน้ำบ่อขาว ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คือในช่วงปี พ.ศ. 2484 มีชาวไทหย่า ประมาณ 19 ครอบครัว ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านป่าสักขวาง ได้หาที่อยู่ใหม่เนื่องจากที่อยู่เดิมมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้ทำกินไม่เพียงพอ จนได้มาพบพื้นที่ที่มีน้ำไหลผ่านใสสะอาดจึงพากันออกจากบ้านป่าสักขวางมาตั้งรกรากในพื้นที่ใหม่และได้ตั้งชื่อว่าเป็นบ้านน้ำบ่อขาวและอาศัยอยู่มาจนถึงปัจจุบัน

1.3. วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า ใน 7 ด้านดังนี้

1.3.1. ด้านภาษา ชาวไทหย่า มีภาษาพูดเป็นของตัวเอง ที่ฟังแล้วจะคล้ายคลึงกับภาษาไทยลื้อหรือไทยยอง ไม่มีตัวอักษรในการจดบันทึก จึงทำให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลงและสูญหายไปมาก

1.3.2. ด้านอาหารและโภชนาการ ชาวไทหย่าไม่บริโภคอาหารดิบ และไม่บริโภคอาหารรสจัด อาหารจะทำให้สุกโดยการหุง ต้ม แกง ตุ่น ทอด คั่ว ปิ้ง หรือย่าง เครื่องชูรสอาหารใช้แต่เกลือและน้ำหมักรสเปรี้ยว ไม่บริโภคเครื่องเทศนอกจากพริกไทย โดยปกติชาวไทหย่าจะเก็บถนอมอาหารไว้บริโภคนาน ๆ ด้วยการหมัก ตอง และตากแห้ง

1.3.3. การแต่งกาย เครื่องแต่งกายของชาวไทหย่า จะมีลักษณะแตกต่างจากชนเผ่าไทกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องแต่งกายของสตรีที่มีจุดเด่นคือการตกแต่งด้วยแถบผ้าสีแดง เขียว ตกแต่งด้วยเม็ดเงินผ้าถุงเวลานุ่งจะรั้งชายและสวมหมวก 2 ชั้น คือสวมหมวกผ้าไว้ด้านในและหมวกสานทรงจานแบนที่เป็นเอกลักษณ์ ส่วนชุดแต่งกายของผู้ชายไทหย่า นั้น จะสวมกางเกงขาวยาวสีดำ หรือสีครามคล้ายกางเกงสะดอ เสื้อสีดำ คอจีนแขนยาวแต่งปลายแขนเสื้อด้วยแถบผ้าสีแดง ผ้าหน้าติดกระดุมผ้าสีดำ ตัวปล่อย แหวกข้างเล็กน้อย

ภาพที่ 1 การแต่งกายของบุรุษและสตรีชาวไทหย่า
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2557

1.3.4. บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ชาวไทหย่าสร้างบ้านเรือนด้วยดินปนเป็นก้อนสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่มีการเผา ตากแห้งแล้วนำมาเรียงต่อกันเชื่อมด้วยโคลนหรือดินเปียก ลักษณะบ้านจะเป็นบ้าน 2 ชั้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชั้นล่างพื้นเป็นดิน ไม่ปูพื้นด้วยไม้หรือสิ่งอื่นใด มีห้องครัว ห้องโถงสำหรับรับประทานอาหาร นั่งเล่น หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนชั้นบนจะเป็นห้องนอน หลังคาบ้านจะไม่มียาวแต่จะทำเป็นพื้นเรียบเป็นดาดฟ้า ใช้เป็นที่ตากข้าวเปลือก ตากผัก ภายในบ้านจะมีหน้าต่างเพียง 1-2 บาน บริเวณรอบบ้านจะมีคอกสัตว์ติดกับบ้าน คือคอกวัว คอกหมู เล้าเป็ด เล้าไก่ มีที่เก็บฟืน และปลูกผลไม้ ผักสวนครัวทุกชนิดไว้โดยรอบด้วย

ภาพที่ 2 บ้านเรือนของชาวไทหย่า
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2552

1.3.5. ศาสนา และความเชื่อ แต่เดิมนั้นชาวไทหย่าไม่มีศาสนา จะนับถือผี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2463 ชาวไทหย่าส่วนหนึ่งได้มานับถือศาสนาคริสต์ โดยมีมิชชันนารีศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ได้เข้าไปเผยแพร่ศาสนา ในด้านความเชื่อยังมีการเชื่อน้ำขี้บรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องผี จึงมีผีมด (ย่ามดหรือฟอมด คือผู้ที่เปื้อนร่างทรง) เป็นผู้ทำพิธีให้เพื่อความเป็นสิริมงคล บัดเป่าความทุกข์ยาก และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และมีความเชื่อว่ามีผีสิงสถิตอยู่กับสิ่งทีตนเองจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับ เช่น ฝืนา ฝืนบ้าน ฝืนป่า ฝืนวัว ฝืนควาย ฝืนแดดไหม้ ฝืนฟ้า ฝืนน้ำ ฝืนภูเขาเป็นต้น และผีเหล่านี้จะต้องมีการบูชาเช่นไหว้เช่นเดียวกัน

1.3.6. ระบบครอบครัว และ เครือญาติ ครอบครัวของชาวไทหยาเป็นระบบครอบครัวขยาย ลูกชายของครอบครัวหลังจากแต่งงานแล้วจะต้องอาศัยอยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ ด้วยการนำเอารรยาซึ่งเป็นสะใภ้เข้าบ้านเพื่อปรนนิบัติรับใช้คนในครอบครัว เครือญาติของชาวไทหยา เป็นสังคมที่มีความผูกพันกันทางสายโลหิต การสืบสายตระกูลนับทางบิดา การจัดลำดับญาติจะมีระบบนับญาติระดับสูงจากตนเองขึ้นไป และญาติระดับต่ำกว่าตนเองเช่นกัน

1.3.7. นันทนาการและการละเล่น ของชาวไทหยาในด้านดนตรีและเพลงพื้นบ้านที่มีลักษณะคล้ายกับล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ คือมีการเล่นดนตรีได้แก่ ดึงเซ มีลักษณะคล้ายซอด้วงเป็นดนตรีประเภทสี ดึงต๋อง มีลักษณะเหมือนพิณของชาวเขา หรือซึงแต่มีขนาดเล็ก เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด และขลุ่ย การขับหรือการร้องเพลงของชาวไทหยานั้นเรียกว่า อ้องกำ เป็นการร้องเพลงเกี่ยวพาราสี

ภาพที่ 3 การเล่นดึงต๋องเครื่องดนตรีของชาวไทหยา ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2552

1.4. การผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทหยาเข้ากับวัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่ พบว่ามีการผสมกลมกลืนกันได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากวัฒนธรรมบางส่วนมีความใกล้เคียงกับวัฒนธรรมใหม่ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนได้แก่ ภาษาที่มีสำเนียงและคำบางคำคล้ายคลึงกับภาษากลุ่มไต และภาษาคำเมืองของคนเหนือ จึงสื่อสารกันได้ง่าย อาหารและโภชนาการ ที่สามารถรับประทานได้เหมือนคนพื้นเมืองทั่วไป การแต่งกาย ที่มีการปรับปรนคือทั้งหญิงและชายมีการสวมใส่เหมือนคนทั่วไปในชีวิตประจำวัน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ไม่ได้สร้างบ้านด้วยดินเหมือนในประเทศจีนเนื่องจากดินในประเทศไทยไม่ทนเหมือนดินในประเทศจีน เมื่อถูกฝนชะก็หลุดร่อนเปื่อยยุ่ยไป จึงหันมาปลูกบ้านเหมือนบ้านเรือนภาคเหนือทั่วไป

1.5. การสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหยาให้ดำรงอยู่ จากการที่ ชาติพันธุ์ ไทหยา มีความเป็นเครือญาติและมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนม และมีกิจกรรมทางศาสนาคริสต์ร่วมกัน การมีสำนักต่อการเป็นชาติพันธุ์ไทหยาจึงยังคงมีอยู่ การมีโอกาสกลับไปเยือนแผ่นดินเกิด ของรุ่นลูกหลาน เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจประวัติความเป็นมาของตนมากขึ้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการมีชมรมไทหยาแห่งประเทศไทย ทำให้มีการพบปะประจำปีที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทหยาที่อาศัยอยู่ในที่ต่างๆ ได้กลับมาพบปะกัน และมีกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ทำให้เกิดการเผยแพร่

วัฒนธรรม ไทหยาในรูปแบบต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการสืบทอดอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่น และการฟื้นฟูให้คงอยู่โดยเฉพาะการแสดงเต้นรำที่ได้เรียนรู้ ผักผันการเต้นรำ สามารถแสดงในงานต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหยา บ้านห่าบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

2.1. ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านห่าบ่อขาว ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 และ หมู่ที่ 10 ของตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีจำนวนประชากร รวม 360 คน แยกเป็นชาย 134 คน หญิง 170 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 45 ของประชากรไปทำงาน และศึกษาต่อในกรุงเทพและต่างจังหวัด สมาชิกในชุมชนบ้านห่าบ่อขาวทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์

ชุมชนบ้านห่าบ่อขาว ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งจากการจัดทำกิจกรรมพึ่งตนเองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจทั่วโลก และเป็นช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของเอชไอวี เอดส์ จากปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะกรรมการ ซึ่งผู้นำอย่างไม่เป็นทางการของชุมชนร่วมกับอาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนทางศาสนาประจำคริสตจักรหรือเรียกว่าศิษยาภิบาล ได้หาแนวทางแก้ไขโดยร่วมกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มอื่น ๆ ต่อมา ได้แก่ กลุ่มร้านค้า กลุ่มเกลือเสริมไอโอดีน กลุ่มเสื่อกก และกลุ่มทำของที่ระลึกตุ๊กตาไทหยาที่สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวทำให้เกิดการสนับสนุน และการไว้วางใจจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชนจึงได้เป็นแหล่งศึกษาดูงานขององค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศทำให้เกิดการพัฒนาตนเองของคณะกรรมการ และสมาชิกทุกคนในชุมชนที่เกิดความตระหนัก และให้การสนับสนุนการทำงานทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ชุมชนที่อ่อนแอในช่วงวิกฤติ ได้ฟื้นขึ้นมาเป็นชุมชนเข้มแข็งได้อีกครั้ง

2.2. ข้อมูลประเด็นปัญหา ความจำเป็น และความ ต้องการในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหยา จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 82 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ดังนี้

2.2.1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.85 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.93 อาศัยอยู่ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย คิดเป็นร้อยละ 31.71 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 65.43 คู่สมรสของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ เป็นชาติพันธุ์อื่น คิดเป็นร้อยละ 49.37 มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน คิดเป็นร้อยละ 27.63 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 29.11 ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 20.51 เป็นชาวไทหยารุ่นลูกคิดเป็นร้อยละ 60.76 บิดาเป็นบรรพบุรุษคนแรกที่อพยพจากเมืองหยาประเทศจีนเข้ามาในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 30.72 ส่วนใหญ่มีความเข้าใจและรู้จักวัฒนธรรมไทหยาอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 52.44 มีความยินดีสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหยาตามความสามารถ คิดเป็นร้อยละ 53.09

2.2.2. การแสดงความคิดเห็นในด้านปัญหาและความ

จำเป็นในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

ความคิดเห็นในด้านปัญหาในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($X = 4.13$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยของระดับผลการประเมินสูงที่สุด คือ ไม่มีแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับสมาชิกและผู้สนใจ ($X = 4.50$) รองลงมาคือ ไม่มีสถานที่ในการเก็บรวบรวมอุปกรณ์ ของใช้ ชาวไทหย่าไว้เพื่อสืบทอด ($X = 4.48$) และจำนวนผู้รู้ด้านวัฒนธรรมเริ่มหายตายจากไป ($X = 3.90$)

ความคิดเห็นด้านความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($X = 4.25$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยของระดับผลการประเมินสูงที่สุด คือ ความสามารถเป็นพื้นที่เปิดกว้างสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง ($X = 4.44$) รองลงมาคือ มีข้อมูลองค์ความรู้หลายด้านที่เป็นประโยชน์พร้อมในการถ่ายทอด เผยแพร่ ($X = 4.35$) และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ ($X = 4.30$)

2.2.3. ความต้องการและรูปแบบในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า ส่วนใหญ่ต้องการให้มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่ามาก คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐๘ ต้องการให้รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ อยู่ในรูปแบบบ้านดินไทหย่าคิดเป็นร้อยละ 68.57 ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีโครงสร้างแบบถาวร โดยคิดเป็นร้อยละ 91.78 มีการดูแลโดยสมาชิกในชุมชนช่วยกันดูแล คิดเป็นร้อยละ 58.90 ต้องการให้มีตัวรับบริจาคตามอัยยาศัยคิดเป็นร้อยละ 52.71 ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้เปิดทำการโดยหยุดเฉพาะวันอาทิตย์คิดเป็นร้อยละ 33.78

2.3. ข้อมูลรูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

ส่วนใหญ่ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีรูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นกิจกรรมวัฒนธรรมชีวิตจริง แสดงเมื่อมีคนมาศึกษาดูงานคิดเป็นร้อยละ 25.65

2.4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วม 4 ด้านคือ

ด้านการตัดสินใจ ที่ชุมชนมีส่วนร่วมน้อยเนื่องจากการตัดสินใจในเบื้องต้นเป็นเรื่องสำคัญที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าได้เป็นผู้ริเริ่ม คิดโครงการและจัดหาที่ดิน งบประมาณภายในกลุ่มกันเอง

ด้านการร่วมปฏิบัติ ชุมชนจะร่วมให้ความเห็นในด้านรูปแบบ วิธีการในการจัดตั้งศูนย์ฯ และให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงด้านการดำเนินการของศูนย์ฯ ให้เกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ จะเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ ที่จัดขึ้นทุกครั้ง ที่มีโอกาส ร่วมประชาสัมพันธ์ให้ผู้อื่นได้รู้จักศูนย์ฯ มากขึ้น อีกทั้งยังยินดีสนับสนุนให้เกิดการเข้ามาร่วมกันพัฒนาศูนย์ฯ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการรณรงค์ให้เกิดการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการฟื้นฟูและอนุรักษ์

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในชุมชน เกิดการประสานงานกับองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เป็นภาคีการทำงานร่วมกันอีกทางหนึ่งด้วย

ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ ชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การมีศูนย์เรียนรู้จะสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนที่นำความภาคภูมิใจในทุกระดับ ตั้งแต่หมู่บ้านตำบล อำเภอ จังหวัดเชียงราย สมาชิกในชุมชนจะได้รับประโยชน์เพราะเมื่อมีศูนย์ฯ จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนที่แม้จะอยู่ใกล้กับชาติพันธุ์ไทหย่าแต่ก็ยังไม่รู้จักประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าค่อนข้างน้อย นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่ม นักเรียน นักศึกษา สามารถมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้เพื่อการศึกษาได้ ในด้านเศรษฐกิจชาวบ้านหรือกลุ่มชาติพันธุ์สามารถนำสินค้า ของที่ระลึก สิ่งของในชุมชนมาจัดจำหน่ายที่ศูนย์ฯ ได้ เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง ผลประโยชน์ระยะยาวคือการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีความรัก ความภูมิใจในชาติพันธุ์และชุมชนของตนเอง จะสืบสานงานให้เกิดความยั่งยืนได้ ดังผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ด้านการประเมินผลโครงการ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า คงร่วมประเมินผลโครงการแบบไม่เป็นทางการเมื่อได้รับข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อมในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ จากบุคคล หรือหน่วยงาน ส่วนการประเมินผลโครงการแบบเป็นทางการนั้น คงเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ที่เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ศูนย์ฯ อยู่ในพื้นที่ดูแล แต่ที่สำคัญควรมีแบบประเมินความพึงพอใจของผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ ให้แสดงความคิดเห็นเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาศึกษา ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการร่วมปฏิบัติและด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ มากกว่า ด้านการตัดสินใจ และการประเมินผลโครงการ เนื่องจากการตัดสินใจนั้นเกิดขึ้นจากความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าที่ได้รับรู้และคิดโครงการนี้มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง มีการพัฒนาโครงการจนสามารถเสนอเข้าสู่แผนของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ในการส่งต่อเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานระดับสูงที่เกี่ยวข้องต่อไปได้ สอดคล้องกับที่ ยุพาพร รูปงาม (2545 : 5) การมีส่วนร่วมหมายถึง การเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีความเห็นร่วมกันเพื่อเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมาร่วมกันได้คือต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือใน นามกลุ่มนั้น ส่วนการประเมินผลโครงการนั้น ทางชุมชนเห็นว่าจะสามารถมีส่วนร่วมประเมินผลแบบไม่เป็นทางการ เพราะการประเมินผลที่จะ

เกิดผลดีนั้นควรเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ที่เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ศูนย์อยู่ในพื้นที่ดูแล และผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ ที่ให้มีแบบประเมินความพึงพอใจเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป สอดคล้องกับนรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546 : 4) ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (๒๕๓๒ : ๓๕๐) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้นเป็นไปอย่างมี อิศราภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการหรือได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

แนวคิดด้านการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านวัฒนธรรมในการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกิดขึ้นจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทหยาบมีความตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็นที่ต้องมีโครงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหยาบบ้านน้ำบ่อขาว เนื่องจากหมู่บ้านน้ำบ่อขาวเป็นเพียงชุมชนเดียวในประเทศไทยที่มีชาติพันธุ์ไทหยาบอาศัยอยู่รวมกันและยังคงมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทหยาบที่ยังคงปรากฏให้เห็น และมีความพร้อมทั้งด้านผู้นำ สถานที่ ความร่วมมือของคนในชุมชน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ชาวไทหยาบเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานกว่า 80 ปีแล้ว แต่มีผู้รู้จักเพียงจำนวนน้อยเนื่องจากไม่มีแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับสมาชิกและผู้สนใจ ไม่มีสถานที่ในการเก็บรวบรวมอุปกรณ์ ของใช้ ชาวไทหยาบไว้เพื่อสืบทอด และจำนวนผู้ด้านวัฒนธรรมเริ่มหายตายจากไปจึงมีความจำเป็นที่ต้องจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหยาบ เพื่อเป็นพื้นที่เปิดกว้างสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเอง ที่มีข้อมูลองค์ความรู้หลายด้านที่เป็นประโยชน์พร้อมในการถ่ายทอด เผยแพร่ และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ สอดคล้องกับสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2557 : 2-5) ได้ให้ความหมายและความสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ว่าวิธีการก่อเกิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนจะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นความต้องการของประชาชนในชุมชน เพราะจะเป็นสมบัติของชุมชนในการจัดเก็บองค์ความรู้ ประวัติชุมชน และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างเป็นระบบ การแสดงข้อมูลข่าวสารของชุมชนให้ได้เรียนรู้กันอย่างทั่วถึง เช่นเดียวกับที่ นราธิป ทับทั้น (2557 : 42) ได้จัดทำฐานข้อมูลอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในชุมชนเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี แม้การศึกษาครั้งนี้จะเป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการวางแผนการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์ แต่ข้อมูลที่ได้จะเป็นองค์ความรู้ให้เข้าใจถึงความเป็นมาและรายละเอียดของอาคารในเบื้องต้น ที่จะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ตามหลักวิชาการต่อไปและ สอดคล้องกับ พิศาวาส ภูทอง (2557: 132) ที่ได้ศึกษาแหล่งการเรียนรู้สถาบันปรีดี พนมยงค์ : การขับเคลื่อนทางด้านศิลปวัฒนธรรมพบว่า แหล่งเรียนรู้นี้เป็นที่รวบรวมและ บันทึกองค์ความรู้ภูมิปัญญา ประวัติความเป็นมาของนายปรีดีพนมยงค์ สามารถเชื่อมโยงกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่และการอนุรักษ์จากองค์ความรู้เดิมเพื่อเป็นฐานข้อมูล เกิดกระบวนการถ่ายทอดและซึมซับความรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่รอบๆ สถาบันปรีดีพนมยงค์และบุคคลภายนอกที่มา ใช้พื้นที่ของสถาบันปรีดีพนมยงค์ในเชิงลึกที่ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมร่วมและสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา ของคนในชุมชนกับทางสถาบันเพื่อก่อให้เกิดการพึ่งพา

อาศัยของ คนในชุมชนอย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับที่ เอกรัฐ พยัคติกุล (2555) ที่ได้วิจัยเรื่อง การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมอำเภอเชียงคาน ส่วนที่การออกแบบศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า การศึกษาศูนย์การเรียนรู้เพื่อวัตถุประสงค์ประสงค์ในการสร้างพื้นที่กิจกรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญา กระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนวัฒนธรรมเข้มแข็งต่อการเปลี่ยนแปลงบริบท การออกแบบเพื่อกำหนดพื้นที่ใช้สอยเพื่อรองรับกิจกรรมของชุมชน การรวมกลุ่มสามัคคี เสริมสร้างทักษะ เพื่อขยายผลต่อการปรับเปลี่ยนใด ๆ อันเนื่องมาจากชุมชนจัดการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ด้านคือ ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบายและด้านการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย

1.1. ชาวไทหยาบในหมู่บ้านน้ำบ่อขาว ที่เป็นเจ้าของพื้นที่และอยู่ในพื้นที่จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ควรมีการร่วมมือกันผลักดันโครงการผ่านขั้นตอนต่างๆ ตามแผนของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ และติดตามความก้าวหน้าของโครงการที่เสนอผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้โครงการผ่านการพิจารณาได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านอื่นๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้โครงการมีความยั่งยืน

1.2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานดูแลชุมชนบ้านน้ำบ่อขาว ที่ให้การสนับสนุนโครงการนี้ตั้งแต่เริ่มต้นและ ได้บรรจุไว้ในแผนการพัฒนาของเทศบาล ควรจัดสรรงบประมาณตามความสามารถเพื่อแสดงถึงการมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนมีความมั่นใจ ภูมิใจในการที่ภาครัฐได้เห็นความสำคัญของโครงการอย่างแท้จริงอีกทั้ง ควรส่งเสริมให้เกิดสำนักทางชาติพันธุ์และการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลได้มีโอกาสฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมของตนในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

1.3. ชุมชนไทหยาบแห่งประเทศไทย ที่เป็นแกนหลักสำคัญในการณรงค์ให้เกิดการฟื้นฟู อนุรักษ์ และรักษาไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทหยาบ ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหยาบบ้านน้ำบ่อขาวอย่างจริงจัง ด้วยการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างให้ชาวไทหยาบในประเทศไทยและประเทศจีนได้มีส่วนร่วมกันสร้างศูนย์เรียนรู้ด้านวัฒนธรรมไทหยาบที่สมบูรณ์แบบในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมไทหยาบจากพื้นที่ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษของชาวไทหยาบอพยพออกมาสู่ประเทศไทยคือ ที่ตำบลโมชาเจียง อำเภอชินผิง จังหวัดยี่วซี มณฑลยูนนาน ประเทศจีน เพื่อให้มีข้อมูลด้านวัฒนธรรมไทหยาบที่สมบูรณ์

2.2. การศึกษาด้านวัฒนธรรมครั้งต่อไปควรใช้การวิจัยเปรียบเทียบด้านอัตลักษณ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทหยาบที่อาศัยอยู่ต่างพื้นที่กัน คือในประเทศไทย ในประเทศพม่าและในประเทศจีน เพื่อได้ข้อมูลด้านการคงอยู่ของอัตลักษณ์ทาง

ชาติพันธุ์ในบริบทที่ต่าง ๆ กัน อย่างครอบคลุมมากขึ้น
๒.๓ ควรมีการวิจัยในการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้
วัฒนธรรมกับกลุ่มชาติ
พันธุ์อื่น ๆ ที่มีความพร้อม หรือมีความต้องการ เพื่อนำผลการ
ศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ใน
ประเทศไทยให้น้องค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์มาเผยแพร่เป็น
แหล่งเรียนรู้ได้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา วัฒนา. (2545). **วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา**.
กรุงเทพฯ : ธนพรการพิมพ์.
- Wattayu Kanjana. (2002). **Research for Education Development**. Bangkok: Thanaporn Printing.
- ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. (2532). **การมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการพัฒนา ชนบท**. ในเอกสาร
การสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนา
ระดับตำบล หมู่บ้าน พิมพ์ครั้งที่ ๓ หน่วยที่ ๘.
นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- Nilphanich Chit and Thanapongsathorn Kulathon. (1989).
**People Participation in Rural Development,
In the General knowledge Instruction Document
for Sub-District and Village development**.
3rd Ed. Unit 8. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat
Open University.
- นราธิป ทับทัน. (2557, กรกฎาคม – ธันวาคม). **การจัดทำฐาน
ข้อมูลอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในชุมชน
เมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี**. วารสารสถาบัน
วัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ปีที่ 16 (ฉบับที่ 1) : 31-46.
- Thubthun Narathip. (2014, July – December). The
Preservation Database of the Worthy Buildings in
Khlung Commuhity, Chanthaburi. **Institute of
Culture and Arts Journal: Srinakharinwirot
University**. 16(1): 31 – 46.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). **การมีส่วนร่วม หลักการพื้น
ฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ : 598
Print.
- Pattapongsa Narinchai. (2003). **Participation, Basic Priciple,
Technique and Case Study**. Bangkok:
589 Print.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-
2559. **สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. สำนักนายกรัฐมนตรี.
กรุงเทพฯ : สำนักฯ
- The Eleventh National Economic And Social Development
Plan (2012 – 2016). **National Economic and
Social Development Board**. Office of the Prime
Minister. Bangkok: Office.
- พิตรวิธ ภูทอง. (2557, มกราคม – มิถุนายน). **แหล่งการเรียนรู้
สถาบันปรีดีพนมยงค์ : การขับเคลื่อนทางด้าน
ศิลปวัฒนธรรม**. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและ
ศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ปีที่ 15 (ฉบับที่ 2) : 129-134.
- Pootong Pissaravas. (2014, January – June). Pridi
Banomyong Institute Learning Resource : The
Arts and Cultural Dynamics Movement. **Institute
of Culture and Arts Journal: Srinakharinwirot
University**. 15(2): 129 – 134.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). **การมีส่วนร่วมของข้าราชการ
สำนักงานประมาณ ในการปฏิรูป ระบบ
ราชการ**. กรุงเทพฯ : ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Roobngam Yupaporn. (2002). **Participation on
Bureaucratic Reform of the Bureau of the
Budget**. Bangkok: Master of Arts' thesis, National
Institute of Development Administration.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
(2557). **แนวทางการใช้ศูนย์เรียนรู้
ชุมชนเพื่อการขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอ
เพียงต้นแบบโดยทุนชุมชน**. กรุงเทพฯ :
กรมการพัฒนาชุมชน.
- Community Strengthen Official, Community Development
Department. (2014). **The Trend of Using
Community Learning Centre for expansion
Sufficiency Economy Village by Community
Capital**. Bangkok: Community Development
Department.
- เอกรัฐ พยัตติกุล. (2555). **การศึกษามรดกทางวัฒนธรรม
อำเภอเชียงคาน สู่พื้นที่การออกแบบศูนย์
การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน
จังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการออกแบบภายใน ภาควิชาออกแบบ
ตกแต่งภายใน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- Phayattikool Aekarat. (2012). **The Study of Cultural
Heritage of Chiang Khan District to Design a
Cultural Learning Center, Chiang Khan District,
Loei Province**. Master of Arts' thesis,
Major of Interior Design, Interior Design
Department, Graduate School, Silpakorn
University.